

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (teine koda)

12. märts 2020*

Eelotsusetaotlus – Õiguslane koostöö kriminaalasjades – Direktiiv 2013/48/EL – Artikli 3 lõige 2 – Õigus kaitsjale – Asjaolud, mille puhul tuleb tagada õigus kaitsjale – Kohtusse ilmumata jätmine – Erandid õigusest kaitsjale – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 47 – Õigus tõhusale kohtulikule kaitsele

Kohtuasjas C-659/18,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Juzgado de Instrucción n. 4 de Badalona (Badalona eeluurimiskohus nr 4, Hispaania) 19. oktoobri 2018. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 22. oktoobril 2018, kriminaalasjas järgmise isiku suhtes:

VW,

EUROOPA KOHUS (teine koda),

koosseisus: koja president A. Arabadjiev, kohtunikud P. G. Xuereb ja T. von Danwitz (ettekandja),

kohtujurist: M. Bobek,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- Hispaania valitsus, esindajad: M. J. Ruiz Sánchez ja M. J. García-Valdecasas Dorrego,
- Euroopa Komisjon, esindajad: S. Pardo Quintillán ja R. Troosters,

olles 7. novembri 2019. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab küsimust, kuidas tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. oktoobri 2013. aasta direktiivi 2013/48/EL, mis käsitleb õigust kaitsjale kriminaalmenetluses ja Euroopa vahistamismäärusega seotud menetluses ning õigust lasta teavitada vabaduse võtmisest kolmandat isikut ja suhelda vabaduse võtmise ajal kolmandate isikute ja konsulaarasutustega (ELT 2013, L 294, lk 1), artikli 3 lõiget 2 ning Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artiklit 47.

* Kohtumenetluse keel: hispaania.

- 2 Taotlus on esitatud kriminaalmenetluses, mis on algatatud VW suhtes, keda kahtlustatakse sõiduki juhtimises ilma juhiloata ja ametliku dokumendi võltsimises.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

- 3 Direktiivi 2013/48 põhjendused 4, 6, 19 ja 30–32 on sõnastatud järgmiselt:

„(4) Kriminaalasjades tehtud otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõtte rakendamine eeldab, et liikmesriigid usaldavad üksteise kriminaalõigussüsteeme. Vastastikuse tunnustamise ulatus sõltub suurel määral mitmest näitajast, sealhulgas kahtlustatavate või süüdistatavate isikute õiguste kaitse mehhanismidest ja ühistest miinimumnõuetest, mis on vajalikud vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise hõlbustamiseks.

[...]

(6) Kriminaalasjades tehtud otsuste vastastikune tunnustamine saab toimida tõhusalt üksnes usalduse õhkkonnas, milles mitte üksnes õigusasutused, vaid kõik kriminaalmenetluses osalejad peavad teiste liikmesriikide õigusasutuste otsuseid samaväärseks enda omadega viisil, mis ei väljenda mitte üksnes usaldust teiste liikmesriikide eeskirjade adekvaatsuse suhtes, vaid ka veendumust, et neid eeskirju kohaldatakse õigesti. Vastastikuse usalduse suurendamiseks on vaja kehtestada üksikasjalikud eeskirjad hartast, [4. novembril 1950. aastal Roomas allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse] konventsioonist ning [ÜRO Peaassamblee poolt 16. detsembril 1966 vastu võetud ja 23. märtsil 1976 jõustunud] kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelisest paktist tulenevate menetluslike tagatiste ja menetlusõiguste kaitse kohta. See eeldab ka hartas ja [Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse] konventsioonis sätestatud miinimumnõuete edasiarendamist [Euroopa L]iidus käesoleva direktiivi ja muude meetmete abil.

[...]

(19) Liikmesriigid peaksid kahtlustatavale või süüdistatavale isikule tagama põhjendamatu viivitusega õiguse kasutada kaitsjat vastavalt käesolevale direktiivile. Igal juhul tuleks kahtlustatavale või süüdistatavale isikule anda võimalus kasutada kaitsjat kriminaalkohtumenetluse ajal, kui ta ei ole loobunud selle õiguse kasutamisest.

[...]

(30) Juhtudel, kui kahtlustatava või süüdistatava isiku asukoht on geograafiliselt kaugel (näiteks ülemereterritooriumidel või kui liikmesriik teostab sõjalisi operatsioone väljaspool oma territooriumi või osaleb sellistes operatsioonides), on liikmesriikidel lubatud teha ajutine erand kahtlustatava või süüdistatava isiku õigusest kasutada kaitsjat põhjendamatu viivitusega pärast isikult vabaduse võtmist. [...]

(31) Liikmesriikidel peaks olema lubatud teha kohtueelses etapis kaitsja kasutamise õigusest ajutine erand, kui esineb kiireloomuline vajadus hoida ära tõsiseid negatiivseid tagajärgi inimese elule, vabadusele või füüsilisele puutumatusel. [...] Selle erandi kuritarvitamine kahjustaks põhimõtteliselt pöördumatult kaitse õigusi.

(32) Liikmesriikidel peaks samuti olema lubatud teha kohtueelses etapis kaitsja kasutamise õigusest ajutine erand, kui uurimisasutuste viivitamatu tegutsemine on hädavajalik selleks, et vältida märkimisväärse kahju tekitamist kriminaalmenetlusele, ja eelkõige hoida ära oluliste tõendite hävitamist või muutmist või tunnistajate mõjutamist. [...] Selle erandi kuritarvitamine kahjustaks põhimõtteliselt pöördumatult kaitse õigusi.“

4 Direktiivi artiklis 1 „Reguleerimisese“ on sätestatud:

„Käesolevas direktiivis sätestatakse miinimumeeskirjad, mis käsitlevad kriminaalmenetluse raames kahtlustatava või süüdistatava isiku ning nõukogu [13. juuni 2002. aasta] raamotsuse 2002/584/JSK [Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta – Teatavate liikmesriikide avaldused raamotsuse vastuvõtmisel (ELT 2002, L 190, lk 1)] kohaste menetlustega [...] hõlmatud isikute õigust kaitsjale, õigust lasta teavitada vabaduse võtmisest kolmandat isikut ja suhelda vabaduse võtmise ajal kolmandate isikute ja konsulaarasutustega.“

5 Direktiivi artikli 2 „Reguleerimisala“ lõikes 1 on ette nähtud:

„Käesolevat direktiivi kohaldatakse kriminaalmenetluses kahtlustatava või süüdistatava isiku suhtes alates sellest ajast, kui liikmesriigi pädevad asutused on sellele isikule ametliku teate saatmisega või muul moel teatavaks teinud, et teda kahtlustatakse või süüdistatakse kuriteo toimepanemises, olenemata sellest, kas talt on võetud vabadus. Direktiivi kohaldatakse kuni menetluse lõpetamiseni, mille all mõistetakse selle küsimuse lõplikku otsustamist, kas kahtlustatav või süüdistatav isik on süüteo toime pannud, sealhulgas asjakohasel juhul süüdimõistmist ja edasikaebuse lahendamist.“

6 Direktiivi artikkel 3 „Õigus kaitsjale kriminaalmenetluses“ on sõnastatud järgmiselt:

„1. Liikmesriigid tagavad, et kahtlustataval ja süüdistataval isikul on õigus kasutada kaitsjat nii pika aja jooksul ja sellisel viisil, mis annab asjaomasele isikule võimaluse kasutada oma kaitseõigust otstarbekalt ja tõhusalt.

2. Kahtlustatavale või süüdistatavale isikule antakse põhjendamatu viivituseeta võimalus kasutada kaitsjat. Igal juhul saab kahtlustatav või süüdistatav isik võimaluse kasutada kaitsjat alates järgmisest hetkest, olenevalt sellest, milline neist on varaseim:

- a) enne nende küsitlemist politseis või muus õiguskaitse- või õigusasutuses;
- b) siis, kui uurimis- või muud pädevad asutused teostavad uurimis- või muid tõendite kogumise toiminguid kooskõlas lõike 3 punktiga c;
- c) põhjendamatu viivituseeta pärast vabaduse võtmise hetke;
- d) aegsasti enne seda, kui kahtlustatav või süüdistatav isik, kes on saanud kutse ilmuda kriminaalasjades pädeva kohtu ette, ilmub selle kohtu ette.

3. Õigus kaitsjale hõlmab järgmist:

- a) liikmesriigid tagavad, et kahtlustataval või süüdistataval isikul on õigus suhelda ja kohtuda privaatsest teda esindava kaitsjaga, sealhulgas enne küsitlemist politseis või muus õiguskaitse- või õigusasutuses;

- b) liikmesriigid tagavad, et kahtlustataval või süüdistataval isikul on õigus sellele, et tema kaitsja viibib küsitlemise juures ja osaleb selles tõhusalt. Selline osalemine toimub kooskõlas siseriiklikus õiguses sätestatud menetlustega, tingimusel et need menetlused ei piira võimalust kasutada tõhusalt ja sisuliselt asjaomast õigust. Kui kaitsja osaleb küsitlemisel, jäädvustatakse sellise osalemise toimumine, kasutades asjaomase liikmesriigi õiguse kohast jäädvustamiskorda;
- c) liikmesriigid tagavad, et kahtlustataval või süüdistataval isikul on õigus vähemalt sellele, et tema kaitsja viibiks järgmiste uurimis- või tõendite kogumise toimingute juures, kui need toimingud on sätestatud siseriiklikes õigusaktides ja kui kahtlustatav või süüdistatav isik peab asjaomase toimingu juures olema või tal on lubatud seal olla:
 - i) äratundmiseks esitamised;
 - ii) vastastamised;
 - iii) uurimiseksperimendid.

4. Liikmesriigid püüavad teha üldteabe kättesaadavaks, et aidata kahtlustatavat või süüdistatavat isikut kaitsja saamisel.

Ilma et see piiraks siseriiklikku õigust, mille kohaselt kaitsja kohalolek on kohustuslik, peavad liikmesriigid võtma vajalikud meetmed selle tagamiseks, et kahtlustataval või süüdistataval isikul, kellel on võetud vabadus, on võimalik kasutada tõhusalt oma õigust kaitsjale, välja arvatud juhul, kui ta on sellest õigusest kooskõlas artikliga 9 loobunud.

5. Liikmesriigid võivad erandjuhtudel ja üksnes kohtueelses etapis teha ajutise erandi lõike 2 punkti c kohaldamisest, kui kahtlustatava või süüdistatava isiku asukoha geograafilise kauguse tõttu on kaitsja kasutamise õigust pärast vabaduse võtmist põhjendamatult viivitusega võimatu tagada.

6. Liikmesriigid võivad erandjuhtudel ja üksnes kohtueelses etapis teha lõikes 3 sätestatud õiguste kohaldamisest ajutise erandi sellises ulatuses, mis on juhtumi konkreetsetest asjaoludest tulenevalt põhjendatud ühe või enama järgmise mõjuva põhjusega:

- a) kiireloomuline vajadus hoida ära tõsiseid negatiivseid tagajärgi inimese elule, vabadusele või füüsilisele puutumatusel;
- b) uurimisasutuste viivitamatu tegutsemine on hädavajalik selleks, et vältida märkimisväärse kahju tekitamist kriminaalmenetlusele.“

7 Direktiivi 2013/48 artiklis 8 on sätestatud:

„1. Artikli 3 lõike 5 või 6 või artikli 5 lõike 3 kohaselt tehtav ajutine erand:

- a) peab olema proportsionaalne ega või minna vajalikust kaugemale;
- b) peab olema ajaliselt rangelt piiratud;
- c) ei või põhineda üksnes väidetava kuriteo liigil või raskusastmel ning
- d) ei või kahjusta menetluse üldist õiglust.

2. Artikli 3 lõike 5 või 6 kohaselt tehtavaid ajutisi erandeid lubatakse üksnes nõuetekohaselt põhjendatud otsusega, mille teeb iga üksikjuhtumi korral eraldi kas õigusasutus või muu pädev asutus tingimusel, et otsust on võimalik kohtus läbi vaadata. Nõuetekohaselt põhjendatud otsus dokumenteeritakse, kasutades asjaomase liikmesriigi õiguse kohast dokumenteerimiskorda.

3. Artikli 5 lõike 3 kohaselt tehtavaid ajutisi erandeid lubatakse üksnes iga üksikjuhtumi korral eraldi kas õigusasutuse või muu pädeva asutuse tehtud otsusega, tingimusel et otsust on võimalik kohtus läbi vaadata.“

Hispaania õigus

8 Põhiseaduse (Constitución) artiklis 24 on sätestatud:

„1. Igaühel on oma õiguspäraste õiguste ja huvide teostamisel õigus tõhusale kohtulikule kaitsele, ilma et mingil moel rikutaks nende kaitseõigusi.

2. Samuti on igaühel õigus seaduses varem kindlaks määratud tavapärasele kohtule, enda kaitsele ja advokaadi abile, tema vastu esitatud süüdistusest teavitamisele, avalikule kohtumenetlusele lubamatute viivitusteta ja kõikide tagatistega, kasutada enda kaitseks asjakohaseid tõendusvahendeid, keelduda ütluste andmisest iseenda vastu, ennast mitte süüdi tunnistada ja süütuse presumptsioonile. [...]“.

9 Kriminaalmenetluse seadustiku (Ley de Enjuiciamiento Criminal), mida on muudetud 5. oktoobri 2015. aasta konstitutsioonilise seadusega 13/2015, millega muudetakse kriminaalmenetluse seadustikku menetluslike tagatiste tugevdamiseks ja tehnoloogiliste uurimismeetodite reguleerimiseks (Ley Orgánica 13/2015 de modificación de la Ley de Enjuiciamiento Criminal para el fortalecimiento de las garantías procesales y la regulación de las medidas de investigación tecnológica, BOE nr 239, 6.10.2015, lk 90192) (edaspidi „kriminaalmenetluse seadustik“) artiklis 118 on sätestatud:

„1. Igaüks, keda süüdistatakse kriminaalkorras karistatavas teos, võib kasutada kaitseõigust, osaledes menetluses alates hetkest, kui teda teavitatakse menetluse algatamisest, kui ta vahistatakse või alates mis tahes muu menetlust tagava meetme võtmisest või kui otsustakse esitada talle süüdistus, milleks teda teavitatakse ilma põhjendamatu viivitusega järgmistest õigustest:

[...]

b) õigus tutvuda aegsasti menetlusdokumentidega, et tagada kaitseõigus, ja igal juhul enne, kui teda küsitletakse;

[...]

d) õigus valida vabalt advokaat, ilma et see piiraks artikli 527 lõike 1 punkti a kohaldamist;

[...]

2. Kaitseõigust teostatakse ilma muude piiranguteta kui need, mis on seaduses sõnaselgelt ette nähtud, alates uuritava karistatava teo süüks panemisest kuni karistuste lõpuni [...]“.

10 Kriminaalmenetluse seadustiku artiklis 527 on sätestatud:

„1. Artiklis 509 sätestatud juhtudel võib kinnipeetava või vangistatud isiku juhul, kui see on juhtumi asjaoludel õigustatud, jätta ilma järgmistest õigustest:

a) valida endale usaldusväärne advokaat;

[...]

d) tutvuda ise või lasta oma advokaadil tutvuda menetlusdokumentidega, välja arvatud peamised andmed selleks, et vaidlustada kinnipidamise seaduslikkust.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

- 11 Badalona (Hispaania) politsei koostas 20. aprillil 2018 pärast liikluskontrolli, mille käigus VW esitas Albaania juhiloa, VW suhtes protokollis seoses väidetavate süütegudega, mis seisnesid sõiduki juhtimises ilma juhiloata ja ametliku dokumendi võltsimises.
- 12 Ekspertiisiakt kinnitas 19. mail 2018, et kõnealune juhiluba on võltsitud.
- 13 Juzgado de Instrucción No 4 de Badalona (Badalona eeluurimiskohus nr 4, Hispaania), kus VW suhtes algatati kriminaalmenetlus, otsustas 11. juuni 2018. aasta kohtumääruses, et VW tuleb üle kuulata. Selleks määrati talle kaitsja. Pärast mitut kohtukutset, mis jäid tulemuseta, sest isiku asukoht ei olnud teada, tehti 27. septembril 2018 tema vahistamise ja sundtoomise määrus.
- 14 16. oktoobril 2018 saadi advokaadilt, kes soovis osaleda menetluses VW nimel, faks koos allkirjastatud volikirjaga ning isikule varem selleks menetluseks määratud kaitsja nõusolekuga. Advokaat taotles, et edasised menetlusedokumentid saadetakse talle ja et tema kliendi suhtes tehtud vahistamismäärus tühistataks, avaldades, et kliendi soov on ilmuda kohtusse vabatahtlikult.
- 15 Kuna VW ei ilmunud esimese kohtukutse järel kohtusse ja tema suhtes on tehtud vahistamismäärus, on eelotsusetaotluse esitanud kohtul tekkinud küsimus, kas VW õigust kaitsjale võib kooskõlas kaitsõigusi käsitlevate riigisiseste õigusnormidega edasi lükata kuni vahistamismääruse täitmiseni.
- 16 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib sellega seoses, et need õigusnormid põhinevad põhiseaduse artiklil 24 ning karistusõiguse valdkonnas reguleerib kahtlustatava kaitsõigusi kriminaalmenetluse seadustiku artikkel 118. Eelotsusetaotluse esitanud kohus lisab, et Tribunal Constitucional (Hispaania konstitutsioonikohus) ja Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) tõlgendavad neid sätteid nii, et õigus kaitsjale võib sõltuda kahtlustatava kohustusest ilmuda isiklikult kohtusse. Eelkõige võib Tribunal Constitucionali (konstitutsioonikohus) väljakujunenud kohtupraktika kohaselt keelduda selle õiguse võimaldamisest, kui kahtlustatav ei ilmu kohtusse või ei ole tema asukoht teada. Selle kohtupraktika kohaselt on nõue, et kahtlustatav peab isiklikult kohale ilmuma, mõistlik ega avalda olulist mõju kaitsõigustele. Sisuliselt on kahtlustatava kohalolek kohustuslik. Seda võib olla vaja faktiliste asjaolude selgitamiseks. Lisaks ei saa juhul, kui tema puudumine jätkub uurimise lõpuni, korraldada kohtuistungit, ning see halvaks kohtumenetluse, kahjustades ilmselgelt nii puudutatud isikuid kui ka avalikke huve.
- 17 Veel märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et hoolimata 2015. aasta reformist on see kohtupraktika püsinud muutumatuna, eelkõige direktiivi 2013/48 Hispaania õigusesse ülevõtmise tagamiseks. Nimetatud kohus lisab, et kriminaalmenetluse seadustiku artikli 118 kohaselt on õigus kaitsjale piiratud vaid juhtudel, mis on loetletud seadustiku artiklis 527, millele on esimesena nimetatud sättes otseselt viidatud.
- 18 Seetõttu on eelotsusetaotluse esitanud kohtul tekkinud küsimus, millise ulatusega on direktiivis ette nähtud õigus kaitsjale. Eelkõige kahtleb ta, kas see kohtupraktika on kooskõlas direktiivi artikli 3 lõikega 2 ja harta artikliga 47.
- 19 Neil asjaoludel otsustas Juzgado de Instrucción n. 4 de Badalona (Badalona eeluurimiskohus nr 4) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas harta artiklit 47, ja eelkõige direktiivi 2013/48 artikli 3 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et õiguse kaitsjale võib põhjendatult edasi lükata, kui kahtlustatav või süüdistatav ei ilmu esimesel kutsumisel kohtusse ja tehakse riigisisene, Euroopa või rahvusvaheline vahistamismäärus, mistõttu kaitsja abi ja tema osalemine menetluses viibib seni, kuni vahistamismäärus täidetakse ja kahtlustatav tuuakse avaliku võimu poolt kohtu ette?“

Menetlus Euroopa Kohtus

- 20 Eelotsusetaotluse esitanud kohus taotles eelotsusetaotluses Euroopa Kohtu kodukorra artikli 105 lõikes 1 ette nähtud kiirendatud menetluse kohaldamist. Taotlus jäeti Euroopa Kohtu presidendi 18. jaanuari 2019. aasta määrusega VW (õigus kaitsjale kohtusse mitteilumise korral) (C-659/18, ei avaldata, EU:C:2019:45) rahuldamata.

Eelotsuse küsimuse analüüs

- 21 Eelotsusetaotluse esitanud kohus palub oma küsimusega sisuliselt selgitada, kas direktiivi 2013/48, eelkõige selle artikli 3 lõiget 2 koostoimes harta artikliga 47 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus riigisisised õigusnormid, nagu neid on tõlgendatud riigisiseses kohtupraktikas, mille kohaselt võib kohtueelses menetluses lükata õigust kaitsjale edasi kuni isiku suhtes tehtud riigisisese vahistamismääruse täitmiseni, põhjusel et kahtlustatav või süüdistatav ei ilmunud eeluurimiskohtuniku kutsel kohtusse.

Direktiivi 2013/48 kohaldatavus

- 22 Sellele küsimusele vastamiseks tuleb kõigepealt analüüsida, kas direktiiv 2013/48 on kohaldatav sellise isiku olukorras nagu VW, keda on korduvalt kutsutud ilmuma eeluurimiskohtuniku ette, et teda saaks esimest korda üle kuulata seoses kuritegudega, mille toimepanemises teda kahtlustatakse, ning kelle suhtes on sel eesmärgil tehtud riigisisene vahistamismäärus.
- 23 Hispaania valitsus kahtleb, kas niisugune olukord kuulub direktiivi kohaldamisalasse. Hispaania valitsus väidab, et kuivõrd isikule ei õnnestunud kohtukutseid kätte toimetada, ei ole teda teavitatud sellest, et teda kahtlustatakse kuriteo toimepanemises nimetatud direktiivi artikli 2 lõike 1 tähenduses.
- 24 Olgu märgitud, et direktiivi 2013/48 artikli 1 kohaselt on direktiivi eesmärk sätestada miinimumeeskirjad, mis käsitlevad kriminaalmenetluse raames kahtlustatava või süüdistatava isiku õigusi, eelkõige õigust kaitsjale. Direktiivi kohaldamisala on määratletud direktiivi artiklis 2, mille lõikes 1 on sätestatud, et direktiivi kohaldatakse kriminaalmenetluses kahtlustatava või süüdistatava isiku suhtes alates sellest ajast, kui liikmesriigi pädevad asutused on sellele isikule ametliku teate saatmisega või muul moel teatavaks teinud, et teda kahtlustatakse või süüdistatakse kuriteo toimepanemises.
- 25 Esiteks vastab isik, keda on kutsutud ilmuma eeluurimiskohtuniku ette kriminaalmenetluses, mis on tema suhtes algatatud väidetava kuritegude toimepanemise eest, mõistele „kahtlustatav isik“ direktiivi 2013/48 artikli 2 lõike 1 tähenduses. Teiseks näitab selle sätte sõnastus, eelkõige fraas „liikmesriigi pädevad asutused on sellele isikule ametliku teate saatmisega või muul moel teatavaks teinud“, et direktiivi 2013/48 kohaselt on piisav, et liikmesriigi pädevad asutused isikut teavitavad, olenemata teavitamise viisist.
- 26 Järelikult tuleb pidada piisavaks, nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktis 31, kui ametiasutused võtavad vastu ametliku otsuse või muu menetlusliku meetme, mille eesmärk on teavitada isikut sellest, et teda käsitatakse kui kahtlustatavat või süüdistatavat vastavalt riigisisesele õigusele. Tähtsust ei ole aga viisil, kuidas see teave isikuni jõuab.
- 27 Käesoleval juhul ei nähtu Euroopa Kohtule edastatud toimikust selgelt mitte ainult see, et niisugune otsus VW suhtes tehti, vaid ka see, et otsus jõudis temani, kuna ta volitas tema suhtes algatatud kriminaalmenetluses advokaadi ennast esindama.

28 Neil asjaoludel ei näi olevat põhjendatud Hispaania valitsuse kahtlused seoses direktiivi 2013/48 kohaldatavusega põhikohtuasjas, kuid seda peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus.

Direktiivist 2013/48 tulenev õigus kaitsjale

- 29 Mis puudutab õigust kaitsjale, mis on ette nähtud direktiivis 2013/48 koostoimes harta artikliga 47, siis tuleb kõigepealt täpsustada, et eelotsusetaotluses esitatud andmete kohaselt soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas seda õigust võib kahtlustatava või süüdistatava mitteilumuse tõttu edasi lükata. Seevastu ei käsitle eelotsusetaotlus direktiivist tuleneva õiguse kaitsjale sisu, sealhulgas direktiivi artikli 3 lõikes 3 nimetatud elemente.
- 30 Direktiivi artikli 3 lõige 1 paneb liikmesriikidele kohustuse tagada, et kahtlustatavatel ja süüdistatavatel on õigus kaitsjale nii pika aja jooksul ja sellisel viisil, mis võimaldab neil kasutada oma kaitseõigust otstarbekalt ja tõhusalt (5. juuni 2018. aasta kohtuotsus Kolev jt, C-612/15, EU:C:2018:392, punkt 103).
- 31 Kui artikli 3 lõige 1 kehtestab aluspõhimõtte, mille kohaselt on kahtlustataval ja süüdistataval õigus kasutada kaitsjat nii pika aja jooksul ja sellisel viisil, mis annab neile võimaluse kasutada oma kaitseõigust otstarbekalt ja tõhusalt, siis artikli lõikes 2 on seda põhimõtet täpsustatud seoses hetkega, millest alates see õigus tuleb anda, nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktis 40.
- 32 Direktiivi artikli 3 lõike 2 kohaselt tuleb kahtlustatavale või süüdistatavale anda kaitsja kasutamise võimalus põhjendamatu viivitusega ning igal juhul alates varaseimast punktides a–d loetletud neljast konkreetsest sündmusest.
- 33 Artikli 3 lõikes 2 on sätestatud, et kahtlustataval või süüdistataval on vastavalt artikli 3 lõike 2 punktile a õigus kaitsjale eelkõige „enne nende küsitlemist politseis või muus õiguskaitse- või õigusasutuses“ ja vastavalt artikli 3 lõike 2 punktile d „aegsasti enne seda, kui kahtlustatav või süüdistatav isik, kes on saanud kutse ilmuda kriminaalasjades pädeva kohtu ette, ilmub selle kohtu ette“.
- 34 Käesolevas asjas kutsuti isik eelotsusetaotluse esitanud kohtusse, kes on pädev kriminaalasja lahendama, ülekuulamiseks seoses kuritegudega, mille toimepanemises teda kahtlustatakse. Niisuguses olukorras peab kahtlustatavale olema tema suhtes algatatud kriminaalmenetluses põhimõtteliselt tagatud õigus kaitsjale.
- 35 Direktiivi 2013/48 põhjenduses 19 on pealegi märgitud, et liikmesriigid peaksid kahtlustatavale või süüdistatavale tagama põhjendamatu viivitusega õiguse kasutada kaitsjat, ning igal juhul tuleks kahtlustatavale või süüdistatavale anda võimalus kasutada kaitsjat kriminaalkohtumenetluse ajal, kui ta ei ole loobunud selle õiguse kasutamisest.
- 36 Lisaks sellele täpsustusele tuleb kindlaks teha, kas direktiiv 2013/48 koostoimes harta artikliga 47 võimaldab juhul, kui kahtlustatav ei ilmu kohtusse, liikmesriikidel teha erandi õigusest kaitsjale, mis peab eeluurimiskohtunikult kohtukutse saanud kahtlustatavale olema põhimõtteliselt tagatud.
- 37 Seoses sellega on direktiivi artiklis 3 ette nähtud, et ajutine erand direktiiviga tagatud õigusest kaitsjale on võimalik kolme liiki asjaoludel, mis on ette nähtud vastavalt artikli 3 lõikes 5, artikli 3 lõike 6 punktis a ja artikli 3 lõike 6 punktis b.
- 38 Artikli 3 lõigetes 5 ja 6 on ette nähtud, et „liikmesriigid võivad erandjuhtudel ja üksnes kohtueelses etapis teha ajutise erandi“ selle artikli teatud sätete kohaldamisest.

- 39 Eelkõige võivad liikmesriigid direktiivi 2013/48 artikli 3 lõike 5 alusel teha selle direktiivi artikli 3 lõike 2 punkti c kohaldamisest ajutise erandi, „kui kahtlustatava või süüdistatava isiku asukohta geograafilise kauguse tõttu on kaitsja kasutamise õigust pärast vabaduse võtmist põhjendamatu viivitusega võimatu tagada“.
- 40 Vastavalt direktiivi 2013/48 artikli 3 lõikele 6 võivad liikmesriigid teha selle artikli lõikes 3 sätestatud õiguste kohaldamisest ajutise erandi mõjuval põhjusel sellises ulatuses, mis on juhtumi konkreetsetest asjaoludest tulenevalt põhjendatud. Mõjuvaks põhjuseks on direktiivi artikli 3 lõike 6 punkti a kohaselt „kiireloomuline vajadus hoida ära tõsiseid negatiivseid tagajärgi inimese elule, vabadusele või füüsilisele puutumatusel“ või artikli 3 lõike 6 punkti b kohaselt see, et „uurimisasutuste viivitamatu tegutsemine on hädavajalik selleks, et vältida märkimisväärse kahju tekitamist kriminaalmenetlusele“.
- 41 Käesoleval juhul ei ole eelotsusetaotluses välja toodud ühtegi direktiivi 2013/48 artikli 3 lõigetes 5 ja 6 nimetatud asjaolu.
- 42 Direktiivi 2013/48 ülesehitusest ja eesmärkidest tuleneb, et ajutised erandid, mida liikmesriigid võivad teha õigusest kaitsjale, on artikli 3 lõigetes 5 ja 6 loetletud ammendavalt.
- 43 Mis puudutab direktiivi 2013/48 ülesehitust, siis direktiivi artikli 3 lõikeid 5 ja 6 kui sätteid, mis näevad ette erandi direktiivi artikli 3 lõigetes 1–3 sätestatud põhimõtetest, tuleb tõlgendada kitsalt. Lisaks viitab direktiivi artikkel 8 „Ajutiste erandite kohaldamise üldtingimused“ seoses õigusega kaitsjale üksnes direktiivi artikli 3 lõikes 5 või 6 ette nähtud eranditele. Direktiivi 2013/48 põhjendused 30–32 viitavad samuti ainult nendele eranditele.
- 44 Mis puudutab direktiivi 2013/48 eesmarke, siis nähtub direktiivi põhjendustest 4 ja 6, et direktiivi eesmärk on eelkõige rakendada kriminaalasjades tehtud otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõtet, mis eeldab, et liikmesriigid usaldavad üksteise kriminaalõigussüsteeme. Direktiivi eesmärk on ka edendada õigust saada nõu ja kaitset ning olla esindatud, mis on ette nähtud harta artikli 47 teises lõigus, ja kaitseõigusi, mille tagab harta artikli 48 lõige 2 (5. juuni 2018. aasta kohtuotsus Kolev jt, C-612/15, EU:C:2018:392, punkt 104).
- 45 Kui direktiivi 2013/48 artiklit 3 tõlgendada nii, et see lubab liikmesriikidel näha ette muid erandeid õigusest kaitsjale kui need, mis on selles artiklis ammendavalt loetletud, oleks see vastuolus nimetatud eesmärkidega ning direktiivi ülesehitusega ja selle sätte sõnastusega ning võtaks sellelt õiguselt soovitud toime, nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktis 51.
- 46 Neil asjaoludel tuleb esiteks tõdeda, et direktiivis 2013/48 ette nähtud kahtlustatava või süüdistatava õigus kaitsjale, mis igal juhul tekib alates varaseimast direktiivi artikli 3 lõike 2 punktides a–d loetletud neljast sündmusest, ei sõltu isiku ilmumisest kohtusse. Teiseks ei kuulu kahtlustatava või süüdistatava kohtusse ilmumata jätmine direktiivis ammendavalt loetletud põhjuste hulka, mille alusel tehakse erand õigusest kaitsjale, mistõttu ei saa asjaoluga, et vaatamata eeluurimiskohtuniku kutsele ei ilmunud kahtlustatav kohtusse, põhjendada temalt selle õiguse võtmist.
- 47 Viimasena olgu lisatud, et määruse 2013/48 artikli 3 lõike 2 tõlgendus, mille kohaselt ei või õigust kaitsjale edasi lükata põhjusel, et kahtlustatav või süüdistatav ei ilmunud kutsumise peale kohtusse, on kooskõlas nõuetega, mis tulenevad harta artiklis 47 sätestatud põhiõigusest tõhusale kohtulikule kaitsele.
- 48 Eeltoodut arvestades tuleb esitatud küsimusele vastata, et direktiivi 2013/48, eelkõige selle artikli 3 lõiget 2 koostoimes harta artikliga 47 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus riigisisese õigusnormid, nagu neid on tõlgendatud riigisiseses kohtupraktikas, mille kohaselt võib kohtueelses menetluses lükata õigust kaitsjale edasi kuni isiku suhtes tehtud riigisisese vahistamismääruse täitmiseni, põhjusel et kahtlustatav või süüdistatav ei ilmunud eeluurimiskohtuniku kutsel kohtusse.

Kohtukulud

- 49 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (teine koda) otsustab:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. oktoobri 2013. aasta direktiivi 2013/48/EL, mis käsitleb õigust kaitsjale kriminaalmenetluses ja Euroopa vahistamismäärusega seotud menetluses ning õigust lasta teavitada vabaduse võtmisest kolmandat isikut ja suhelda vabaduse võtmise ajal kolmandate isikute ja konsulaarasutustega, eelkõige selle artikli 3 lõiget 2 koostoimes Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikliga 47 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus riigisisese õigusnormid, nagu neid on tõlgendatud riigisiseses kohtupraktikas, mille kohaselt võib kohtueelses menetluses lükata õigust kaitsjale edasi kuni isiku suhtes tehtud riigisisese vahistamismääruse täitmiseni, põhjusel et kahtlustatav või süüdistatav ei ilmunud eeluurimiskohtuniku kutsel kohtusse.

Allkirjad